

1 Aralık Dünya AIDS Günü

AIDS Sonlandırılabilir

1 Aralık Dünya AIDS (İnsan Bağışıklık Eksikliği Sendromu) günü her yıl bir tema başlığında, HIV (İnsan Bağışıklık Eksikliği Virüsü) ile yaşayanlara ve HIV'den etkilenenlere destek olmak, AIDS nedeni ile hayatını kaybedenleri hatırlamak ve farkındalığı arttırmak için gündeme gelir.

Bu yılın da teması: 'AIDS'i sonlandırabiliriz. HIV açısından risk altında bulunan, HIV'den etkilenen ve HIV ile yaşayan bireylerin organizasyonu ve öncülüğünde dünya AIDS'e son verebilir'.

HIV enfeksiyonu, zamanında tanı konmadığı ve tedavi edilmediği takdirde AIDS'e ilerleyerek ölümcül bir seyir gösteren, ancak günümüzde tedavisi olan bir durumdur. Erken tanı kişinin tedaviye ulaşmasını sağlamanın yanı sıra bulaştırıcılığı da önleyeceği için büyük önem taşımaktadır.

AIDS, 1970'lerin sonundan itibaren Afrika ve Amerika'da görülmeye başlayıp daha sonra tüm dünyaya yayılmıştır. Bu hastalığa neden olan virüs 1986 yılında 'İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV)' olarak isimlendirilmiştir. En sık cinsel yolla olmak üzere kan transfüzyonu, kan yolu (ortak enjektörlerle damar içi madde kullanılması, mesleki temas/iğne batması, açık yara/kesiklere, mukoz membranlara) ile ve bunların dışında gebelik, doğum ve emzirme sırasında anneden bebeğine bulaşmaktadır. Virüsün aynı ortamda bulunma, el sıkışma, dokunma, sarılma ve öpüşme gibi günlük yaşamdaki sosyal ilişkiler ile veya bardak, çatal-bıçak, duş ve tuvalet ortak kullanımı ile bulaşmayacağı da bilinmelidir. Enfekte kişiler tedaviye zamanında başlayarak hem AIDS' den korunmuş olacaklar, hem de başkalarına bulaştırıcılıkları azalacaktır. Gebelik takipleri sırasında ya da en azından doğum öncesi/sırasında yapılacak testlerle annenin durumu belirlenerek alınacak önlemlerle bu annelerin bebekleri korunabilmektedir.

Korunmasız cinsel ilişki yaşayan kişiler ve çok eşli olanlar; seks işçileri; HIV pozitifler arasında oranı fazla olduğu için homoseksüel erkekler; damar içi madde kullananlar; kan, kan ürünleri veya organ alıcıları; bilinen risk grubundaki kişilerle veya HIV ile enfekte olanlarla cinsel

teması olan kişiler; enfekte veya HIV enfeksiyonu açısından risk altındaki annelerin çocukları ve sağlık personeli risk grubu olarak değerlendirilmektedir.

HIV pandemisi, 20. yüzyılda başlamış ve 21. yüzyılda halen devam etmektedir. Bu pandemi, çok öncelere gitmeden, sadece 20 yıl kadar önce özellikle Afrika'da her yıl artan ve tedaviye ulaşamayan milyonlarca kişi ile kontrol altına alınamaz bir salgın gibi kabul edilirken, günümüzde çok yol kat edildiği görülmektedir.

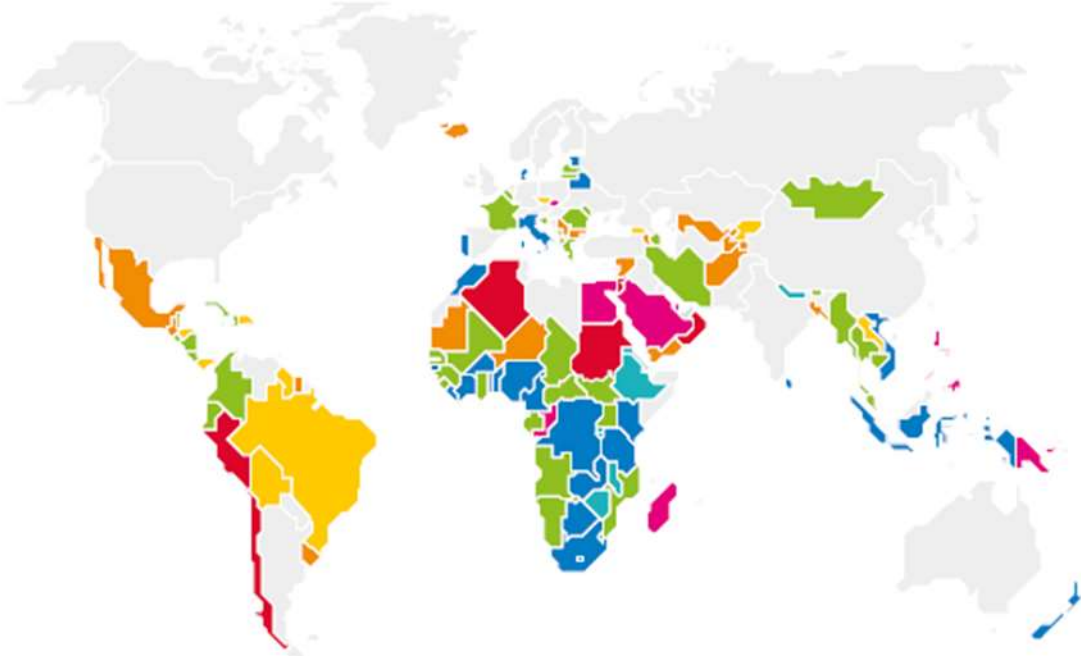
Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, 2022 sonu itibariyle dünya genelinde 39.0 milyon (33.1–45.7 milyon) kişi HIV ile yaşamakta, bunların üçte ikisi Afrika'da bulunmakta ve 1.5 milyonunu 0-14 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. 2022 yılında 1.3 milyon (1-1.7 milyon) kişi HIV ile yeni enfekte olmuştur ve bunların 130 000'i (90 000–210 000) çocuktur. Yine 2022 yılında 630 bin (480-880 bin) kişi ise AIDS ile ilişkili hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmiştir ve bunların 84 000'i (56 000–120 000) çocuktur. Her geçen yıl yeni HIV enfeksiyonu ve HIV ile ilişkili ölüm sayıları azalmaktadır. Ancak HIV ile enfekte tüm insanların %14'ü HIV taşıdığını bilmemektedir. Bunun yanında, 2022'de dünya genelinde HIV ile yaşayan insanların %76'sı antiretroviral tedaviye (ART) erişebilmiştir.

Ülkemizde 1985 yılından 08 Kasım 2023 tarihine kadar doğrulama testi pozitif tespit edilerek bildirim yapılan 39.437 HIV-pozitif kişi ve 2.295 AIDS vakası mevcuttur. Vakaların %81,5'i erkek, %18,5'i kadın olup %16,1'i yabancı uyruklu kişilerden oluşmaktadır. Vakalar en fazla sırasıyla 25-29 ve 30-34 yaş gruplarında görülmektedir. Vakaların bulaş yoluna göre dağılımına bakıldığında, yine ilk vakanın görüldüğü 1985 yılından itibaren, ülkemizde bildirim yapılan vakaların %57'sinde bulaşma yolu bildirilmemiştir. Bulaşma yolu bildirilen vakalar içerisinde cinsel yolla bulaşma %95,6, damar içi madde kullanımı yoluyla bulaşma %2 ve anneden bebeğe geçiş ise %1,2'dir. 01 Ocak 2023 – 08 Kasım 2023 tarihlerinde ise 1677 HIV (+) kişi ve 51 AIDS vakası olmak üzere toplam 1728 vakada doğrulama testi pozitif olarak bildirilmiştir. 2016 yılında HIV pozitif kişi sayısı 3220 iken, 2022 yılında HIV pozitif kişi sayısı 5591 olmuştur.

Sağlık Bakanlığı'na kod ile bildirilen HIV ile yaşayanların sayıları son yıllarda hızla artmaktadır. Özellikle genç yaş grubu HIV ile yaşamaktadır. Ancak bu HIV ile yaşayanların görülen kısmıdır.

HIV/AIDS'e karşı hedeflenen başarıya ulaşmadaki en önemli adımlardan biri de verilerin toplanmasıdır.

2010-2022 yılları arasında, yeni HIV olgularında azalışın %70 ve üzeri olduğu ülkeler açık mavi ve %50-69 arası olan ülkeler mavi renkte görülmektedir (UNAIDS verileri).

Nitekim ülkemizde risk altında olan topluluklardaki enfeksiyon oranları, enfeksiyonun bulaşma ve korunma yolları, test ve tedaviye erişim olanakları konusundaki bilgilenme düzeyleri bile tam olarak bilinmemektedir. Dünya hatta Afrika'nın belirli ülkeleri bile 2030 hedeflerine ulaşma konusunda yol kat etmişken, bizim de ülkemizde farkındalığı artırarak kişilerin test yaptırmalarını, test sonuçlarını takip edip erken dönemde tedavi olanaklarından faydalanmalarını hem kendilerinin yaşam kalitelerini yükseltmek hem de bulaştırıcılığı azaltmak adına sağlamamız gerekir.

HIV/AIDS'in farkında olunmalı ve erken tanı için test yaptırmaktan çekinilmemelidir. Bulaşma riski olduğunda ilk aşamada erişkin ve 15 aylıktan büyük çocuklarda kanda virüse karşı oluşan antikoları ve virüse ait antijenleri birlikte saptayan kombine 4. jenerasyon ELISA testleri kullanılmaktadır. İlk saptanan tek ELISA sonucunun reaktif olması HIV enfeksiyonunun kesin bir göstergesi değildir. Reaktif çıkması halinde tarama testi olarak da adlandırılan bu ilk testin sonuçlarının doğrulanması gerekir. Doğrulama testi de reaktif bulunduğunda, kişiden bir kan örneği daha alınarak ancak nihai sağlama da yapıp reaktif bulduktan sonra kişi, "pozitif" olarak değerlendirilir. Gönüllü ya da tarama amaçlı testler için kişilerden kan örneği alınmadan önce, kişiler hastalık, bulaşma ve korunma yolları konusunda bilgilendirilmeli, onayları alınmalıdır.

Virüsün kişiye bulaşmasını takiben ilk 3-6 hafta içerisinde, yeni enfekte olan kişilerin %40-80'inde genellikle 7-14 gün süren geçici erken dönem belirtileri görülebilmektedir. Bu belirtiler; ateş, deride döküntü, ağızda yara, lenf bezi şişliği, yorgunluk, kilo kaybı, farenjit ve/veya gece terlemeleri şeklinde olabilir. Bu dönemin öncesinden başlayarak HIV enfeksiyonlarının erken dönemlerinde virüsün yüksek bir hızla çoğalması ve dolayısı ile kanda yüksek düzeylerde bulunması nedeni ile bulaştırıcılık son derece yüksektir. Virüsün vücuda

girmesinden sonra yaklaşık 2. haftanın sonları ile 3. haftanın başlarında kişinin kanında virüse karşı antikorlar ortaya çıkmaya başlar. ELISA bu ilk 3 haftalık dönemde negatif bulunabilir. Klinik belirtiler de hem her hastada ortaya çıkmaz hem de özgün değildir. Kişiler kendilerinin risk altında olduğunu düşündüklerinde ya da riskli bir davranışta bulduklarında (örneğin korunmasız riskli cinsel ilişki) test yaptırmaktan ve test danışmanlığı almaktan çekinmemelidir. Bu tarz davranışların teşvik edilmesi için de gizlilik esasına dayalı, ücretsiz test ve danışmanlık hizmeti alınabilmesi, gerektiğinde daha ileri tıbbi bakıma erişimi sağlayacak uygun ortam ve koşulların yanı sıra bağlantıların kurulmasının sağlanması gerekmektedir. HIV enfeksiyonu, virüs bulaştıktan sonra erken dönem sonrası uzun yıllar (8-10 yıl) bir belirti vermeden asemptomatik olarak seyretmektedir; ancak bu süreçte de kişi bulaştırıcıdır.

Günümüzde hastalığın tedavisinde önemli gelişmeler kaydedilmiş olup tedavi ile bulaştırıcılık önlenemekte ve enfeksiyonun anneden bebeğe geçişi engellenebilmektedir. Şu anki tedaviler, AIDS gelişimini yavaşlatmakta ancak ilaçların düzenli kullanılması, toksik etkileri ve direnç gelişimi gibi bazı faktörler bu güçlü kombine tedavilerin etkilerini azaltabilmektedir. Bu nedenle HIV ile enfekte kişilerin, takiplerinin iyi bir şekilde yapılması gerekmektedir.

HIV' e başarılı yanıtta ilk adım sağlıklı yaşam için kişilerin çekinmeden ulaşabileceği HIV' e karşı koruyucu ve tedavi edici servislerin yeterli olması olarak tanımlanmaktadır. Her ülkenin kendi gerçeklerini ve şartlarını göz önünde bulundurarak risk altındaki kişilerin iyi tanımlanması ve bu kişilerde öncelikle farkındalığın artırılıp erken tanı ve tedaviye ulaşmalarını sağlamak büyük önem taşımaktadır.

HIV ile mücadelede en önemli konulardan biri de toplumun bilgilendirilmesi ve HIV ile enfekte kişilerin zaman zaman maruz kalabildikleri ayrımcılık ve dışlayıcı tutumların önüne geçilmesidir.

HIV/AIDS konusunda farkındalığın oluşturulması/yaygınlaştırılması, sadece bir güne sınırlı kalmadan, bu konuda bilgisi olan herkesin görevidir. Bir gün değil, 365 gün boyunca pozitif bir bakış ve dayanışma içerisinde olmaya devam edelim.

HIV ENFEKSİYONU SAPTANAN KİŞİLERİN İSİMLERİ GİZLİ KALMAKTADIR. HIV/AIDS'İN ARTIK ÖZGÜL TEDAVİSİ VARDIR VE ENFEKTE KİŞİLER YAŞANTILARINA VE HAYATLARINA DEVAM EDEBİLİRLER. BUNUN İLK KOŞULU ERKEN TANI VE TIBBİ BAKIM ALTINA GİRMEKTİR. BU NEDENLE DOĞRU BİLGİYE ULAŞIN, BİLGİLENİN VE BİLGİLENDİRİN. MUTLAKA KORUNMA YOLLARINI ÖĞRENİN VE KORUNUN. TEST YAPTIRMAKTAN VE TEST ÖNCESİ DANIŞMANLIK ALMAKTAN ÇEKİNMEYİN.